

Asia: VN/27085/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Poliisihallituksen lausunto Sisäministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilakia siten, että siihen lisättäisiin uusi 5 b luku, jossa säädettäisiin rikostiedustelukeinoista ja niiden käytöstä uhkaperusteisessa rikostiedustelussa. Myös poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun ehdotetaan muutoksia, jotka osaltaan vahvistaisivat poliisin rikostorjuntaa. Poliisilain 4 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistaisivat niin sanottujen automaattisten keräinten käytön avoimiin lähteisiin kohdistuvan tiedon haussa ja tallentamisessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia, tiedustelutoiminnan valvonnasta annettua lakia, esitutkintalakia, pakkokeinolakia, lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa, rikoslakia, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia sekä ympäristönsuojelulakia.

Yleistä

Poliisihallitus on tutustunut lausunnolla olleeseen luonnokseen hallituksen esitykseksi. Sisäministeriön esitys on kokonaisuutena ja kaikin osin kannatettava, hyvin valmisteltu ja perusteltu.

Poliisin toiminnan kannalta kyseessä on välttämätön lainsäädäntömuutos. Nyt esitettävällä lainsäädännöllä luotaisiin poliisille tiedonhankinnan toimivaltuudet niin sanottuun uhkaperusteiseen rikostiedusteluun. Uhkaperusteisella rikostiedustelulla hankittaisiin tietoa sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi (poliisilaki 5 b rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi). Poliisille ei esitetä säädettäväksi uutta tehtävää, vaan tiedonhankinnan toimivaltuudet liittyisivät poliisin nykyiseen tehtävään rikosten ennalta estäminen (poliisilaki 1 § 1 momentti).

Poliisin toiminnalta edellytetään uhkien ennakoitua ja ennalta estämistä, tehokas uhkiin puuttuminen ja ennalta estäminen edellyttävät tehokkaita tiedonhankintakeinoja, analysoitua tietoa ja tilannekuvan, jonka perusteella poliisin toimintaa voidaan tietojohteisesti tehokkaasti ohjata: Toiminnan kohdistaminen oikeasuhtaisesti ja oikeisiin kohteisiin vaikuttavasti.

Eduskunnan hallintovaliokunta on sisäisen turvallisuuden selonteosta (VNS 4/2021 vp) antamassa mietinnössään todennut järjestäytyneen rikollisuuden suunnitelmallisen ja tietojohtoisen torjunnan perustuvan erityisesti rikostiedusteluun ja analyysitoimintaan. Valiokunta on todennut käsityksensä, että poliisin toiminnan tueksi tarvitaan nykyistä selkeämpää lainsäädäntöä, joka mahdollistaa vakavimpiin rikoksiin ja turvallisuusuhkiin puuttumisen jo aikaisessa vaiheessa. Hallintovaliokunnan mukaan järjestäytyneen rikollisuuden muutokset edellyttävät poliisilta tehokasta rikostiedustelua ja tiedonvaihtoa sekä aiempaa parempaa kykyä ennakoitua, mutta voimassa oleva lainsäädäntö ei kaikilta osin täytä poliisin operatiivisen rikostiedustelun vaatimuksia muuttuneessa turvallisuusympäristössä.

Puolustusvaliokunta on sisäisen turvallisuuden selonteosta antamassaan lausunnossa pitänyt tärkeänä, että perusteet sellaisen rikostiedustelulainsäädäntöuudistuksen toteuttamiselle, joka mahdollistaisi kattavan ymmärryksen rikostorjunnan toimintaympäristöstä strategisen ja operatiivisen päätöksenteon pohjaksi sekä voimavarojen tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi, arvioitaisiin mahdollisimman nopeasti.

Valtioneuvoston 11.9.2025 hyväksymässä sisäisen turvallisuuden selonteossa (VNS 6/2025 vp) kuvataan Suomen sisäisen turvallisuuden toimintaympäristöä ja sen muutosta sekä määrittää sisäisen turvallisuuden politiikan painopisteet ja tavoitteet. Selonteossa todetaan Suomen sisäisen turvallisuuden tilanteen olevan yleisesti ottaen vakaa, mutta ulkoisen turvallisuusympäristön perustavanlaatuisella ja pitkäkestoisella muutoksella arvioidaan olevan vaikutuksia myös sisäiseen turvallisuuteen. Sisäisen turvallisuuden viranomaiset ovat ensivaste monissa uhissa, ja niillä on keskeinen rooli, vastuu ja toimivalta myös sellaisten ulkoisten uhkien torjunnassa, jotka eivät ole sotilaallisia. Selonteko määrittelee sisäisen turvallisuuden painopisteiksi muun muassa vakavan nuoriso- ja jengirikollisuuden kasvun pysäyttämisen sekä järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjunnan. Selonteon johtopäätöksissä vakavan rikollisuuden torjuntaa koskevana toimenpiteenä mainitaan uuden rikostiedustelusäätelyn käyttöönotto.

On huomioitava, että vaikka poliisille on säädetty edellä mainittu rikosten ennalta estämisen tehtävä, tehtävän toteuttamiseksi tarvittavia tiedonhankinnan toimivaltuuksia poliisille ei ole säädetty. Poliisin tiedonhankinnan toimivaltuuksien on perustuttava lainsäädäntöön.

Nykytilanteessa Poliisihallituksen alaiselle poliisille on säädetty tiedonhankinnan toimivaltuudet rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi (poliisilaki 5 luku), sekä rikoksen selvittämiseksi (pakkokeinolaki 10 luku). Poliisi ei voi lainsäädännön lauantavan tulkinnan kautta laajentaa säädettyjen toimivaltuuksien, tässä keskeisimmin poliisilain 5 luvun keinojen käyttöalaa sen ulkopuolelle mitä lainsäädännössä on määritelty.

Poliisin tiedonhankinnan nykyiset toimivaltuudet on sidottu yksittäisen rikoksen (konkreettinen ja yksilöity) estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Toimivaltuudet ovat henkilösidonnaisia. Rikoksen estämisen määrittelyn mukainen ajallinen ulottuvuus tiedonhankinnalle ei ole riittävä rikostiedustelun toteuttamisen ja operatiivisen toiminnan näkökulmasta. Toimivaltuuksien käytön edellytysten täytyessä toteutunut rikos on nopeasti käsillä ja rikoksen estäminen epäonnistuu.

Esiytyksen kohdassa 2 ”Nykytila ja sen arviointi” on kattavasti kuvattu poliisin toimintaympäristössä, rikollisuudessa ja turvallisuusympäristössä tapahtuneita muutoksia, jotka ilmentävät tarvetta esitettävälle lainsäädännölle.

Muutoksissa ei ole kyse pelkästään viimeisten vuosien aikana tapahtuneesta turvallisuusympäristön muutoksesta, jonka seurauksena ulko- ja turvallisuuspoliittiset uhat ovat kietoutuneet myös sisäisen turvallisuuden uhkiin. Sisäisen turvallisuuden uhkien torjunnan päävastuuviranomaisena toimii poliisi, poliisi antaa ensivasteen rikoksina ilmeneviin tekoihin, jotka voivat liittyä esimerkiksi hybriditoimintaan ja kriittiseen infraan.

Toimintaympäristön muutos on vakavimman rikollisuuden osalta tapahtunut viime vuosikymmenten aikana, muutokseen on vaikuttanut muun muassa kansainvälinen kehitys, teknologinen kehitys ja digitalisaatio.

Järjestäytyneen rikollisuuden määrä ja vakavuus on kasvanut, toiminta on kansainvälistynyt ja väkivaltaiset toimintamallit ovat yleistyneet. Rikollinen toiminta on kehittynyt joustavaksi, mukautuvaksi, verkostomaiseksi, solumaiseksi toiminnaksi, joka pyrkii integroitumaan yhteiskuntaan ja toiminnalla tavoitellaan taloudellista hyötyä.

Katujengirikollisuus, sekä erityisesti ruotsalainen jengirikollisuus ja siihen liittyvät crime as a service ja violence as a service tyyppiset toimintamallit ovat rantautuneet Suomeen.

Väkivallan ääri-ilmiöt ovat yleistyneet, Suomessa on tapahtunut ja valmisteltu jälleen kiihtyvään tahtiin koulusurmia. Kohdennetun väkivallan uhkat ovat yleistyneet. Radikalisoituminen on kasvussa ja nuoria houkutellessa erilaisten digitaalisten sovellusten kautta. Terrorismin uhkataso on tasolla 3 - kohonnut Suomessa.

Digitalisaatio ja teknologinen kehitys ovat luoneet uuden tyyppistä rikollisuutta kyberrikollisuuden, tietomurtojen, kiristysten ja tietoverkkoavusteisen petosrikollisuuden muodossa. Tällainen rikollisuus kohdistuu suureen määrään ihmisiä ja tyypillisesti myös heikommassa asemassa oleviin, vanhuksiin ja nuoriin henkilöihin.

Rikollisuudessa hyödynnetään laajasti teknologisen kehityksen luomia mahdollisuuksia muun muassa salatun viestinnän, virtuaalivaluuttojen ja laittomien kauppapaikkojen muodossa. Rikollinen toiminta on nopeaa ja verkostoitunutta. Rikollisuuden uudet ilmiöt ja tekotavat rantautuvat aiempaa nopeammin Suomeen ja toiminnassa hyväksikäytetään eri sosiaalisen median alustoja ja tekoälyn luomia mahdollisuuksia.

Myös oikeusvaltion perustoimintoja uhkaava toiminta on kasvussa. Viranomaisiin pyritään vaikuttamaan epäasiallisesti, uhkailemaan ja painostamaan. Uhkailua ja painostamista kohdistetaan laajemmin myös esimerkiksi oikeusprosessin osallisiin ja todistajiin.

Vakavimpien rikollisuuteen liittyvien uhkien torjumiseksi poliisilla tulee olla itsenäinen rikostiedustelun toimivaltuus. Tiedusteluviranomaisten (siviili- ja sotilastiedustelu) tiedon hankinnan perusteena ei ole rikos tai rikollisuus. Tiedustelumenetelmän käyttö ei voi tapahtua poliisin pyynnöstä, eikä tiedustelumenetelmiä voi käyttää Poliisihallituksen alaiselta poliisilta puuttuvien rikostiedustelun toimivaltuuksien kiertämiseen.

Esityksessä on arvioitu kattavasti myös muut lainsäädännön toteuttamisvaihtoehdot ja perusteltu miksi on päädytty valittuun sääntelyratkaisuun, sekä kuvattu mitä mahdollisia ongelmia muunlaiset sääntelyratkaisut olisivat voineet luoda.

Poliisilaki 5 b rikostiedustelulainsäädäntö

3 § Rikostiedustelun kohteet

Rikostiedustelun kohteet on esitetty määriteltäväksi tyhjentävästi 3 §:ssä. 3 § 1 momentin mukaisesti rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava

järjestäytynyt rikollisuus ja lisäksi 2 momentin kohdissa 1 - 5 mainittu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus.

Rikostiedustelun kannalta 3 §:n sisältö on merkittävä, sillä jos uhkaava vakava rikollisuus ei täytä 3 § mukaista määritelmää tiedonhankintaa ei voi aloittaa. Lisäksi 4 § 1 momentin mukaisesti rikostiedusteluaineen käytön tulee olla välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Rikostiedustelun perusteuhkien määrittely saa yksilöidyn sisältönsä esityksen perusteluteksteistä. Perustelujen yhdessä 3 § lakitekstin kanssa voi todeta olevan hyvin valmisteltuja, täsmällisiä ja tarkkarajaisia kuvauksia yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta vakavasta rikollisuudesta ja vähintäänkin välillisesti rikostunnusmerkistöihin kytkettyjä, näin ollen määrittely on siviili- ja sotilastiedusteluun nähden tarkkarajaisempaa.

Valitun sääntelytavan voi todeta olevan onnistunut varsinkin, kun huomioidaan, että kyse on rikollisuuteen (ei yksittäinen rikos) liittyvistä vakavista uhkista tilanteessa, jossa ei vielä ole käsillä konkreettista ja yksilöityä rikosta, jonka estämiseksi tiedonhankinta aloitettaisiin. Rikosuhkat kehittyessään konkretisoituisivat estettävinä, paljastettavina ja selvitettävänä rikoslain mukaisina tekoina. On myös huomioitava, että uhkaperusteiden tulee lainsäädännössä asetetuissa kehyksissä olla niin sanotusti ”aikaa kestäviä”, esimerkiksi tilanteessa, jossa järjestäytynyt rikollisuus tulevien vuosien tai vuosikymmenten aikana saisi jälleen uusia ilmenemismuotoja tai järjestäytymismuotoja.

Konkreettisenä esimerkkinä voidaan uhkien kehittymisestä mainita esimerkiksi niin sanottu violence as a service rikollisuus, josta valmistelun aikana oli saatu tietoa muun muassa Ruotista ja nyt esityksen ollessa lausuttavana, julkisuudessakin olleiden tietojen mukaan ilmiön voidaan todeta konkreettisesti saapuneen Suomeen. Erityisen moitittavaa ilmiössä on, että vakaviin väkivaltatekoihin rekrytoidaan nuoria, jopa alle 15-vuotiaita henkilöitä toteuttajiksi ja toteutetut teot ovat vaarantaneet myös lukuisten sivullisten hengen ja terveyden.

Jos rikostiedustelun uhkat olisi valmistelussa päädytty määrittelemään tyhjentävästi rikosnimikekohtaisesti voi lähes varmuudella todeta, että riittävää kattavuutta ei olisi saavutettu, toimivaltuuksiin olisi jäänyt aukkoja ja erityisesti tulevia järjestäytyneen rikollisuuden ja muun vakavimman yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti vaarantavan rikollisuuden kehityskulkuja ei olisi pysytty riittävästi ennakoimaan.

Rikostiedustelun kohteet on määritelty onnistuneesti arvioiden 3 § mukaisen rikollisuuden olevan sellaista vakavinta yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti vaarantavaa rikollisuutta, jonka ennalta estämiseksi poliisilla tulee olla tiedonhankinnan toimivaltuudet. Perusteuhissa on huomioitu asianmukaisella tavalla Suomen turvallisuusympäristössä tapahtunut perustavanlaatuinen ja

pitkäkestoinen muutos, joka heijastuu myös sisäiseen turvallisuuteen rikosuhkina, joihin poliisin on kyettävä vastaamaan. Tällaisia tekoja ovat erityisesti kriittiseen infraan kohdistuvat teot ja hybriditoiminta.

Alla on esitetty huomioita yksittäisistä uhkaperusteista:

3 § 1 momentti järjestäytynyt rikollisuus

JR-rikollisuus rikostiedustelun kohteena on kuvattu riittävän laajasti ja tarkkarajaisesti huomioiden JR-rikollisuudessa viime vuosikymmenien aikana tapahtuneet kehityskulut.

Kyse ei ole enää pelkästään hierarkkisesti johdetusta rikollisesta toiminnasta esimerkiksi rikollisissa moottoripyöräjengeissä, vaan toiminta on osin muuttunut myös verkostomaisemmaksi ja solumaisemmaksi rikolliseksi toiminnaksi. Esityksessä valittu lähestymistapa, jossa järjestäytyneen rikollisuuden muodostaman uhkan osalta ei ole kiinnitytty liikaa kansainvälisten sopimusten taikka rikoslain määritelmiin on onnistunut. Legaalimääritelmien ei voida arvioida vastaavan riittävällä tavalla nykymuotoisen järjestäytyneen rikollisuuden ilmenemismuotoja, varsinkaan rikostiedustelun lähtötilanteessa, jossa rikoslain mukaista rikollista tekoa ei vielä ole tapahtunut.

3 § 2 momentti 2 kohta suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä uhkaava rikollisuus

Kohdan mukaisen vakavan rikollisuuden ennalta estämisellä turvataan viimekädessä ainakin yksilön kannalta tärkeintä perusoikeutta – oikeutta elämään.

Esityksessä on huomioitu kattavasti käytännössä käsille tulevat tilanteet, joissa poliisin olisi tarve käynnistää tiedonhankinta. Kyse olisi kohdennetusta ja suunnitelmallisesta väkivaltarikollisuudesta, esimerkiksi koulusurmista, massamurhista, radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä. Kyseeseen voisi tulla myös terrorististen rikosten ennalta estäminen, mikä on tärkeää huomioiden, että poliisi on määritetty terrorismin torjunnan päävastuuviranomaiseksi.

Jatkovalmistelun osalta Poliisihallitus kiinnittää huomioita termin ”suuri ihmismäärä” määrittelyyn esityksen perustelutekstissä. Operatiivisen toiminnan kannalta tervetullutta ja soveltamiskäytäntöjä yhdenmukaistavaa olisi, että määritelmän sisältöön kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

Selvää lienee, että yksittäisen yhden tai parin henkilön henkeen ja terveyteen kohdistuvan teon ennalta estämiseksi tiedonhankintaa ei voitaisi toteuttaa. Esityksessä on esimerkkinä mainittu

koulusurma, jolloin tapahtuneiden tekojen perusteella kyse on ollut useisiin henkilöihin kohdistuneista vakavista väkivaltarikoksista. Koulusurmista teot ainakin osissa tapauksissa ovat käynnistyneet luokka olosuhteista, jolloin koulun koosta riippuen kyseessä olisi alle tai yli 10 henkilön kokoisesta ihmismäärästä. Edelleen huomioiden suojattava etu: oikeus elämään ja terveys, perusteltua olisi, että suuren ihmismäärän mukainen määritelmä ei olisi lukumääräisesti liian iso, koska tällaisen henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikollisuuden toteutuessa seuraukset ovat peruuttamattomia.

5 § Rikostiedusteluaineiden kohdentaminen

Rikostiedusteluaineiden henkilökohtaisesta kohdentamisesta esitetään säädettäväksi 5 §:ssä. Pykälän mukaisesti määritetty ensisijaiseksi rikostiedusteluaineiden kohdentaminen yksittäiseen henkilöön (uhkan lähde).

Toissijaisesti tilanteessa, jossa tiettyä henkilöä ei voida vielä yksilöidä ja vain rajattujen rikostiedusteluaineiden osalta, rikostiedusteluaineita voidaan kohdistaa henkilöryhmään.

Viimesijaisesti rikostiedusteluainetta voitaisiin kohdistaa myös muuhun yksittäiseen henkilöön, jos aineiden käytöllä voidaan perustellusti olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

Huomioiden 4 § mukainen välttämättömyysvaatimus, joka ulottuu myös kohdentamiseen, sekä 10 § mukainen rikostiedusteluaineiden käyttöä koskevan päätöksen sisältö, rikostiedusteluaineiden kohdentaminen määritellään tarkkarajaisesti ja päätöksen on oltava perusteltu: 10 § 2 momentin 2 kohdan mukaisesti henkilö tai henkilöryhmä on yksilöitävä. 4 kohdan mukaisesti kirjallisesta päätöksestä on käytävä ilmi tosiseikat, joihin rikostiedusteluaineiden käytön edellytykset ja kohdentaminen perustuvat.

Esitetty rikostiedustelun kohdentaminen poistaisi poliisin nykyisiin tiedonhankinnan toimivaltuuksiin liittyvän keskeisen ongelman rikostiedustelun näkökulmasta. Nykytilanteessa tiedonhankinta on kohdistettava henkilöperusteisesti. Rikostiedustelun alkuvaiheessa, erityisesti JR-rikollisuuteen ja tietoverkossa tapahtuvaan / tietoverkkoa hyödyntävän rikollisuuden osalta käsillä on usein tilanne, että poliisilla on tieto rikollisesta toiminnasta ja yksilöitävissä oleva ryhmä / henkilöpiiri, joka osallistuu rikolliseen toimintaan, mutta poliisilla olevien tietojen perusteella ei voida henkilötasolla yksilöidä toimijoiden roolia taikka tehtäviä rikollisessa toiminnassa ja näinollen tehdä lain vaatimusten edellyttämää päätöstä tiedonhankintakeinosta. Jos tiedonhankinta voitaisiin käynnistää laissa määriteltyjen rikostiedusteluaineiden osalta ryhmäperusteisesti, rikostiedustelun edetessä ja tiedon lisääntyessä siirryttäisiin henkilökohtaiseen kohdentamiseen.

Vastaavan kaltainen kohdentamisen sääntely on jo toteutettu poliisilain 5 a luvun mukaisessa Suojelupoliisin toteuttamassa siviilitiedustelussa.

Tietojen käyttö, käsittely ja luovuttaminen

Rikostiedustelun keskeinen elementti tiedonhankinnan toimivaltuuksien ohella on tiedon hyödyntäminen uhan torjumiseksi. Poliisi torjuisi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa rikollisuutta joko hyödyntämällä tietoa omassa toiminnassaan tai jakamalla tietoa muille uhan torjumisen kannalta keskeisille toimivaltaisille viranomaisille.

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä ehdotetaan säädettäväksi 14 §:ssä, tiedon luovuttamisesta toiselle viranomaiselle 15 §:ssä, sekä tiedon muusta luovuttamisesta 16 §:ssä.

Kokonaisuutena tiedon käyttöä ja luovuttamista koskeva esitettyjä säännöksiä on pidettävä kattavina ja erilaiset käytännön operatiiviset tilanteet huomioon ottavina.

Poliisin toiminnan kannalta on välttämätöntä, että rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon hyödyntämiselle rikoksen selvittämiseksi esitetään varsin korkea kynnyksiä. Tämä omalta osaltaan on omiaan turvaamaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen toteutumista ja toisaalta rajoittaa myös niiden mahdollisesti rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenevien rikosten joukkoa, joista poliisin on aloitettava esitutkinta.

Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset 17 § ja rikostiedustelutiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa 18 §, luovat tarvittavat lakiin perustuvat rajoitukset, joilla rikostiedustelua voidaan suojata. Vastaavaa sääntelyä ehdotetaan myös poliisilain 5 lukuun ja pakkokeinolain 10 lukuun.

20 § Tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Pykälässä säädettäisiin poliisin toteuttaman rikostiedustelun, suojelupoliisin toteuttaman siviilitiedustelun ja sotilastiedusteluviranomaisen toteuttaman sotilastiedustelun yhteensovittamisesta.

Esityksessä on tunnistettu edellä mainittujen viranomaisten toimintakenttä, sekä toimivaltuudet salaisessa tiedonhankinnassa, tiedonhankinnan erilaiset tavoitteet ja tarkoitukset.

Tiedustelutoiminnan eri osa-alueiden tietynasteinen limittyneisyys on perusteltua, jotta kokonaisturvallisuuden kannalta vahingollisia katvealueita ei pääsisi muodostumaan sen enempää viranomaisten tehtävien kuin viranomaisten toimivaltuuksienkaan osalta.

Esitys on kannatettava.

Valvonta

Rikostiedustelun valvonnasta esitetään säädettäväksi 21 -23 §:ssä.

Poliisin salaisen tiedonhankinnan valvonta on esityksessä kuvatus mukaisesti jo nykyiselläänkin laajaa ja kattavaa. Poliisissa on myös kiinnitetty erityistä huomiota salaisten tiedonhankintakeinojen koulutukseen, osaamiseen, yhdenmukaisiin toimintamalleihin, sisäiseen valvontaan ja henkilöiden valintaan päätöksiä tekeviin tehtäviin (esimerkiksi salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies).

Huomioiden kuitenkin esitettävät muutokset lainsäädäntöön on perusteltua, että tiedusteluvalvontavaltuutettu kohdistaisi jatkossa valvontaa myös Poliisihallituksen alaisen poliisin poliisilain 5 b luvun mukaiseen rikostiedusteluun. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toimivaltuuksin reaaliajassa toteuttama valvonta varmistaisi uusien toimivaltuuksien valvonnan kattavuuden. Tiedusteluvalvontavaltuutetun kannanotot ja ratkaisut omalta osaltaan myös muokkaisivat lainsäädännön mahdollisia käytännön tulkintakysymyksiä.

Koulutus

Poliisilain 5 b luvun mukainen rikostiedustelulainsäädäntö toteutuessaan tulee vaatimaan valtakunnallista koulutusta rikostiedustelutehtävissä toimiville henkilöille. Rikostiedustelussa käytettävät keinot vastaavat sisällöltään nykyisiä salaisia tiedonhankintakeinoja, joiden osalta Keskusrikospoliisi yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa vastaa jo nyt poliisihallinnon sekä muiden PTR-viranomaisten salaisen tiedonhankintaan liittyvien toimivaltuuksien kouluttamisesta (mm. STEKPOV-koulutus päällystölle).

Uhkaperusteinen rikostiedustelu tulee edellyttämään kuitenkin erillistä koulutuskokonaisuutta, sillä uudessa sääntelyssä on omat juridiset reunaehdot rikostiedustelun kohteiden, kohdentamisen, päätöksenteon sekä tiedon käyttämisen ja luovuttamisen osalta. Lainsäädännössä määritellään uudeksi päätöksentekotasoksi ”rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystön kuuluva poliisimies”. Koulutuksen järjestäminen tulee vaatimaan kouluttajaresursseja Poliisiammattikorkeakoulun lisäksi Keskusrikospoliisista.

Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä on asianmukaisesti tunnistettu, että ehdotettu sääntely itsessään eivätkä siihen sisältyvät uudet toimivaltuudet tehosta rikostorjuntaa, vaan uhkaperusteisen rikostiedustelun tehtäviin tulee osoittaa tavoitetaso mukaan määrittyvä resurssi. Uuden sääntelyn tarkoituksenmukainen, tehokas ja yhteiskunnallisesti vaikuttava toimeenpano edellyttää riittävän henkilöresurssin kohdentamista uhkaperusteiseen rikostiedustelutoimintaan. Esitetyn lainsäädännön toimivaltuudet olisivat koko Poliisihallituksen alaisen poliisin toimivaltuuksia, mikä takaa myös rikostiedustelun alueellisen kattavuuden koko Suomessa.

Lainsäädännön edellyttämät tietojärjestelmämuutokset sekä avointen lähteiden keräinten kehitys ja ylläpito kustannukset on huomioitu asianmukaisesti esityksessä.

Poliisihallitus kuitenkin esittää, että poliisiyksiköiden HTV vaikutuksiin kiinnitettäisiin huomioita jatkovalmistelussa: HTV vaikutusten laskentaperusteet esityksessä ovat oikeansuuntaisia per Keskusrikospoliisi ja muut poliisiyksiköt, mutta laskelma on perustunut mallille, jossa HTV resurssia kohdistettaisiin vain Keskusrikospoliisiin ja kahteen poliisilaitokseen.

Kuten esityksessä on asianmukaisesti todettu, uusi lainsäädäntö tulee edellyttämään koulutusta, koulutusresurssien osalta olisi perusteltua, että Poliisiammattikorkeakoululle osoitettaisiin yksi HTV.

Muut esitettävät lainsäädäntömuutokset

Poliisilaki 4 luku Tekninen valvonta, tiedonsaantioikeudet ja automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

Poliisilain 4 luvussa esitetään säädettäväksi automaattisesta tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä (6 §), tiedon keräämisestä päättämisestä (7 §), avointen lähteiden tiedonhaun suojaamisesta ja suojaamiseen liittyvästä päätöksenteosta (8 §), sekä tiedon hävittämisestä (9 §).

Avoimista lähteistä tapahtuva automaattinen tiedonkerääminen ei olisi salainen pakkokeino.

Tietoverkoista on muodostunut uudenlainen toimintaympäristö sekä kansalaisille, viranomaisille, kuin myös rikollisille. Lainvalvontaviranomaisten toimivaltuuksien osalta lainsäädännön ei voida katsoa kuitenkaan pysyneen toimintaympäristön muutoksien tasolla. Tämän vuoksi esityksen mukaista lisäystä poliisilain 4 lukuun automaattisesta tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä on pidettävä välttämättömänä muutoksena.

Sääntelytarve liittyy siihen, että poliisilla ei ole tällä hetkellä toimivaltaa teknisesti eli automaattisesti valvoa sellaisia tietoverkkojen avoimia lähteitä, joilla harjoitetaan pääasiassa lainvastaista toimintaa. Tällaisia avoimia lähteitä ovat muun muassa erilaiset myynti- ja keskustelualustat, joilla myydään laitonta materiaalia esimerkiksi huumeita, lääkkeitä ja aseita. Vastaavien kanavien kautta voidaan rekrytoida myös nuoria henkilöitä violence as a service tyyppiseen väkivaltarikollisuuteen. Ilmoitukset ovat tällaisilla sivustoilla tyypillisesti esillä muutamia päiviä, minkä jälkeen ne poistuvat ja tilalle tulee uusia. Poliisilla ei ole voimassa olevan lainsäädännön perusteella mahdollisuutta tällaisten sivustojen automaattiseen eli niin sanotuilla keräimillä tapahtuvaan tallentamiseen valvonnan suorittamiseksi sekä tilannekuvan luomiseksi ja uusien rikosilmiöiden tunnistamiseksi. Tiedonkeräämistä joudutaan sen vuoksi nykyisellään tekemään yksittäisten virkamiehien toimesta, mikä on hidasta ja painottuu virka-aikaan. Manuaalista tietojen tallentamista ei ole datan suuren määrän vuoksi pidettävä tarkoituksenmukaisena. Laittomien myyntikanavien määrä ja myytävien artikkeleiden volyymi on niin suuri, ettei valvontaa ole mahdollista ratkaista poliisin resurssija toimintaan kohdentamalla.

Rikosten tekemisen toimintaympäristön muuttuessa on tärkeää saattaa poliisin valvontaa koskevat säännökset myös tältä osin ajan tasalle. Automaattisten keräinten avulla voidaan poliisin valvontaa tietoverkoissa kohdentaa jatkossa tehokkaammin.

Tiedon kerääminen olisi kohdennettua: 7 § mukaisesti tiedon keräämisen aloittamisesta päättäisi päällystöön kuuluva poliisimies, päätöksessä olisi yksilöitävä toimenpiteen kohteena oleva avoin lähde, tiedonkeräämisen tavoite ja tarpeellisuus, sekä päätöksen voimassaoloaika.

Poliisilaki 5 luku salaiset tiedonhankintakeinot

Poliisilain 5 lukuun esitettävät muutokset ovat tarpeellisia ja poliisin rikostorjuntaa tehostavia.

Rikoksen paljastamiseen (3 §) ja telekuuntelun edellytyksiin (5 §) esitettävät muutokset luovat loogisen ja tarvittavan jatkumon poliisilain 5 b luvun sääntelylle tilanteessa, jossa rikostiedustelun

tiedonhankinnan kautta saataisiin tieto estettävästä tai paljastettavasta rikoksesta. Kuten esityksestä käy ilmi rikostiedustelun keskeinen elementti tiedonhankinnan toimivaltuuksien ohella on tiedon hyödyntäminen uhan torjumiseksi. Poliisilain 5 luvun toimivaltuudet loisivat mahdollisuuden hankkia tietoa konkreettisesta ja yksilöidystä rikoksesta, josta on saatu tieto rikostiedustelukeinoja käyttämällä.

Eriyisesti telekuuntelun laajentaminen esitetysti rikoksen estämiseksi vahvistaisi poliisin vakavimman ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa ja näiden rikosten estämistä. Voimassa olevan lain mukaisesti telekuuntekua rikoksen estämiseksi voi käyttää lähinnä maanpetos, valtiopetos ja terrorististen rikosten estämiseksi. Telekuuntelu henkeä ja terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi ei ole ajalliselta ulottuvuudeltaan riittävä vakavimpien henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten estämiseksi.

Lopuksi

Esityksessä kuvastui, nyt käsillä olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi ei esitetä säädettäväksi luottamuksellisen viestin ja kotirauhan piiriin ulottuvista rikostiedustelumenetelmistä poliisilain 5 b luvun mukaisessa rikostiedustelussa, koska perustuslain 10 § 3 ja 4 momentti eivät nykyisessä muodossaan sääntelyä mahdollista. Oikeusministeriön työryhmä on valmistellut perustuslain 10 § tarkistamista.

Jos Edustakunta päättää lisätä Perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentteihin rajoitusperusteen, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi, pitää Poliisihallitus tärkeänä, että nyt esitettyä poliisilain 5 b luvun sääntelyä täydennettäisiin perustuslain puitteissa.

Tiedonhankinta on kokonaisuus, jossa eri tiedonhankintakeinoilla laissa säädettyjen edellytysten täytyessä hankitaan tietoa. Nykyisellään vain harvinaisissa tilanteissa yksittäisen tiedonhankintakeinon käyttäminen tuottaa tarvittavat tiedot. Useimmissa tilanteissa poliisi joutuu käyttämään rinnakkaisia tiedonhankintakeinoja riittävien tietojen ja kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Tiedonhankintaa voisi kuvata ”palapeliksi”, jossa eri tiedonhankintakeinoilla hankitaan kokonaisuudesta tarvittava tieto. Jos kokonaiskuva jäisi puutteelliseksi, poliisin ei olisi mahdollista tietojohteisesti kohdistaa toimenpiteitä, jolloin toimenpiteet kohdistuisivat pahimmassa tapauksessa väärin mitoitettuun, vähemmän merkityksellisiin tai väärin kohteisiin.

Edellä kuvattu liittyy keskeisesti siihen, että rikolliset toimijat, erityisesti järjestäytynyt rikollisuus ja muu organisoitu rikollisuus, joka toteuttaa vakavaa yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavaa rikollisuutta on erittäin hyvin tietoinen poliisin toimivaltuuksista ja toimivaltuuksien rajoista ja pyrkii suojaamaan omaa toimintaansa, välttääkseen poliisin tiedonhankinnan.

Hannu Kautto, poliisijohtajan sijainen, poliisiylitarkastaja

Jari Yli-Pelkonen, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 16.04.2026 klo

13:45. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Ylipelkonen Jari
Poliisihallitus